

Een deel van haar kinderjaren groeide ze op in jeugdzorg. Toch rende Marlene van Steensel als volwassene niet hard weg van die wereld. Integendeel. Als oprichter van stichting Be4you2, docent en schrijver komt ze op voor de rechten van het kind. En vecht ze tegen stigma's, misstanden en vóór nieuwe verhalen: "Ook als uithuisgeplaatste kan je goed gelukt zijn."

ONDERZOEKER EN SCHRIJVER MARLENE VAN STEENSEL:

'Er is altijd een ander verhaal'

Marlene van Steensel is een heleboel: freelance hbo-docent, trainer en onderzoeker in het sociaal domein en onderwijs, bemiddelaar, oprichter van Be4You2 en schrijver. Maar ook voormalig schoolleider die met succes voor de uithuisplaatsing van twee kleuters ging liggen. Samen-gevat, een kinderrechtenactivist? Marlene lacht: "Dat vind ik een prachtige titel, dank je. Misschien ben ik dat wel. Niet op één thema, maar als iemand die een kind in zijn totaliteit ziet."

Tegenwind

Al vanaf haar negende, na de plotse-linge dood van haar moeder, komt Marlene op voor zichzelf en later ook voor andere uithuisgeplaatste kinderen. Eerst door elf keer weg te vluchten van haar explosieve vader, een getraumatiseerde KNIL-militair. Als twaalfjarige besluit zij zelf te kiezen voor vrijwillige uithuisplaatsing: "Alles in mij zei: ik moet hier weg." En toen ze bij een pleeggezin in het strengereformeerde Jeugddorp

De Glind woonde, pikte ze het niet dat mensen in het dorp haar als moeilijk opvoedbaar bestempelden. "Daar protesteerde ik tegen", zegt ze fel, "Ik zat in een moeilijke *opvoedsituatie* en mijn vader was ziek."

Vijfenvoertig jaar later verwerkt ze haar eigen ervaringen en die van anderen in haar roman *De Erfschat*.

Een kinder-
rechtenactivist?
Dat vind ik een
prachtige titel

Het leest als een spannend boek, met als thema's doorgegeven oorlogstrauma, veerkracht en vriendschap. Biografische fictie, noemt ze het. "Ik wilde het zware en het luchtige afwisselen." Het boek beschrijft hoe

180 uithuisgeplaatste kinderen in een afgelegen Jeugddorp opgroeien. En hoe hun geschiedenis doorwerkt in hun volwassen leven. Als lezer maak je een tijdsprong van dertig jaar: van het Jeugddorp in de jaren zeventig naar het volwassen leven van de toenmalige kinderen. Met die tijdsprong wil Marlene laten zien dat je ondanks veel tegenwind in je jeugd wél iets van je leven kunt maken.

Socialiseren

Kippenvel krijg je als je haar boek leest en haar hoort praten over hoe de rechten van kinderen als Lotte en de Surinaamse Esmee en Otis in het Jeugddorp werden geschonden. "Als kind in de basisschoolleeftijd ging je standaard naar het bijzonder lager onderwijs. En op de middelbare school werden we gekleined, alsof we zaagsel in onze kop hadden." Nog schokkender is wat Marlene vertelt over de tienermeisjes die moesten 'socialiseren' met de jongens van het jongenspaviljoen en verplicht de prikpijl kregen.

“Belachelijk vonden mijn pleegouders en vader dat. En ik ook! Ik las liever een boek, wilde niet meedoen in die groepscultuur.”

Een van de krachtigste passages in *De Erfschat* komt van een persoon die zich wist op te werken tot advocaat: ‘Ook voor veel meisjes was het dorp niet veilig. Daar waar de rest van de wereld bezig was met burgerrechten, kinderrechten en vrouwenrechten, werd in het Jeugd-dorp iedere vorm van opkomen voor je rechten ernstig de kop ingedrukt door het eeuwige dreigen met overplaatsing naar de Heldringstichting in Zetten of andere plekken waar men kinderen opsloot.’ Marlene: “Sommigen hebben dat ook werkelijk aan den lijve ondervonden.”

Geweld

Niet alle in De Glind opgroeiende kinderen genoten bescherming tegen geweld en misbruik, gepleegd door pleegouders, medewerkers of jongeren zelf. Marlene kreeg ermee te maken: “*De enge jongens*. Zo noemde ik ze. Maar zij waren zelf ook slachtoffer van het systeem. Dat geweld werd ingegeven of aangewakkerd door de groepsleiding of andere medewerkers. Dat was het systeem.” Al op haar veertiende schrijft Marlene in haar dagboek: ‘Ik ga een boek schrijven over hier.’

Hoe was het om die dagboeken terug te lezen? Marlene: “De zoektocht naar mijn oudere zus die dreigde met zelfdoding, de ongewoelheid van mijn vader. Als ik dat teruglees voel ik ze nog, die momenten van paniek.” Ook het gevoel van op je hoede zijn en bang zijn voor opstootjes lijkt Marlene niet meer helemaal kwijt te raken. “Wat ik daar beleefd heb is niet eenduidig te definiëren. Ik heb het daar ook goed gehad. En het leven thuis en in

het Jeugddorp hebben mij, net als een heleboel andere dingen in mijn leven, gevormd tot wie ik nu ben.”

Stigma's weerleggen

In plaats van zich als jongvolwassen volledig af te keren van de (jeugd)zorg, geeft ze zich als 17-jarige op voor een studie Social Work. “Uit behoefte om te begrijpen wat er in mijn jonge jaren was gebeurd, hoe macht werkt en om het willen weerleggen van stigma's die heersen in en over jeugdzorg. Zo ruilde ik in De Glind mijn hele LP-verzameling tegen een brommer. Toen ik werd aangehouden vanwege een kapot achterlicht, ging ik zo met brommer en al het politiebusje in, want ik zou dat ding wel gejat hebben. En neem het stigma dat ik voor de opleiding Social Work te emotioneel betrokken

Marlene van Steensel:

Voorvechter van kinderrechten in haar rol als schrijver, freelance hbo-docent Hogeschool NCOI, trainer en coach, oprichter van Be4you2, mede-onderzoeker Erasmus Universiteit 'Geweld in de jeugdzorg – Jeugddorp De Glind'

Foto: Loes Schleeboom

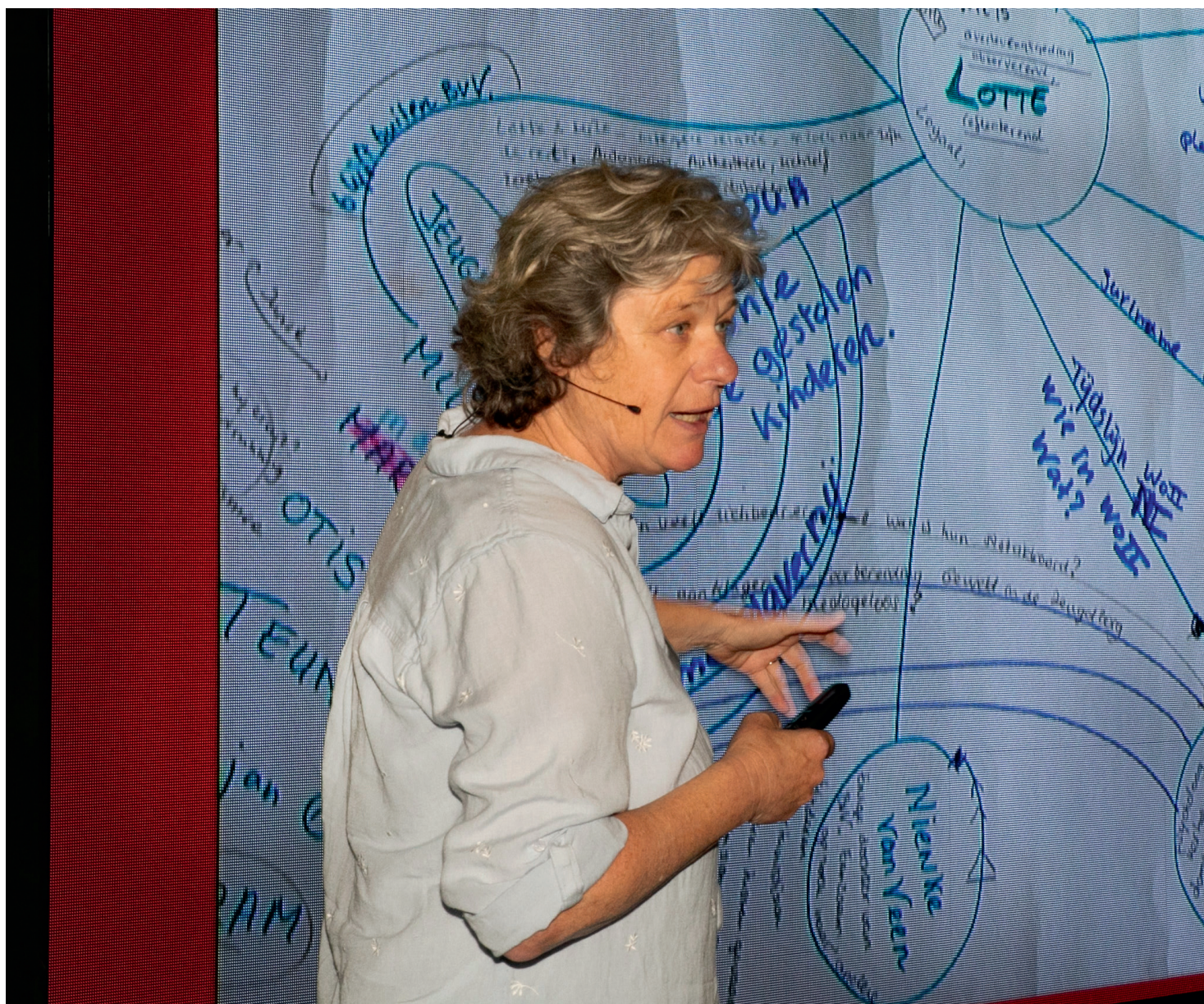
zou zijn. Ik heb toen mijn eerste protestbrief geschreven en met succes,” zegt ze nu trots, “Bij mijn diploma-uitreiking zei de adjunct-directeur dat het goed was dat ik haar overtuigd had om me toe te laten.”

Marlene laat in haar loopbaan zien waartoe ze in staat is. Ze begint als groepsbegeleider in een psychiatrisch ziekenhuis en als theatermaker op scholen en vormingscentra. Later wordt ze vervangend directeur van een vrije school en hbo-docent Social Studies. Vanuit Be4you2 werkt ze samen met bijzonder hoogleraar Orthopedagogiek van de Erasmus Universiteit, Annemiek Harder, aan het onderzoek 'Explosieve Ervaringen' over De Glind.

Positief rolmodel

Ook tijdens haar loopbaan krijgt Marlene te maken met vooroordelen. Stichting Be4you2 richt ze rond haar vijftigste op na het zoveelste vooroordeel over haar uithuisplaatsing. “Mijn actie als schoolleider niet toe te staan om twee leerlingen met medewerking van de politie uit de kleuterklas weg te laten halen, werd gezien als een daad van iemand die ook ooit uithuisgeplaatst was. Het zou mijn oude pijn wel zijn, zei een medewerker van Bureau Jeugdzorg. Wat een idiotie!”, zegt ze nu fel. “Toen dacht ik opeens: waar is iedereen? Waarom zie ik nooit een positief rolmodel uit de jeugdzorg? Als alle aandacht gaat naar wat er is mislukt, leer je nooit van hen die het wél is gelukt.”

Daarom plaatst ze op LinkedIn een uitdagende oproep: ‘Ben je ooit uithuisgeplaatst en vind je jezelf gelukt?’ Er volgen zo'n 25 reacties en samen met een groep van vijftien van hen gaat Marlene vier dagen de hei op. Wat valt haar op? “Het verleden wordt, uit angst voor

negatieve stigma's vaak stilgehouden. We hebben allemaal minimaal een mbo-niveau 4-opleiding gedaan. Het merendeel is de zorg of het onderwijs ingegaan én wat we gemeen hebben is een docent of andere volwassene die in ons leven bleef. Geschiedenisdragers noem ik die."

Veerkracht

Ze vervolgt: "Bij Be4You2 kijken we met elkaar naar 'het andere verhaal'. Vaak hebben mensen de

taal van de hulpverleners helemaal geïnternaliseerd, bijvoorbeeld door te zeggen: 'Ik was ook een moeilijk kind, want ik liep van huis weg.' Dan is weglopen gedefinieerd als probleemgedrag in plaats van een copingstrategie. Als mensen vluchten voor geweld noem je hen toch ook geen weglopers? Ik moet ook denken aan het verhaal van een meisje dat direct de gesloten jeugdzorg inging, nadat ze was ontploft en haar vader flink had geslagen. Je kan ook zeggen dat dit meisje krachtig

genoeg was om haar vader te stoppen, omdat hij haar moeder en zus mishandelde. Zoiets had zij in die vijf jaar jeugdzorg nog nooit van iemand gehoord."

Marlene omschrijft de kerngroep van Be4you2 als een soort zelfgemaakte familie: "Zo wilde iemand in onze groep op zoek gaan naar haar Surinaamse ouders, maar durfde die stap niet alleen te zetten. Als zij in haar zoektocht weer verder was hingen we aan haar lippen. Er is veel herkenning in de patronen en hoe je

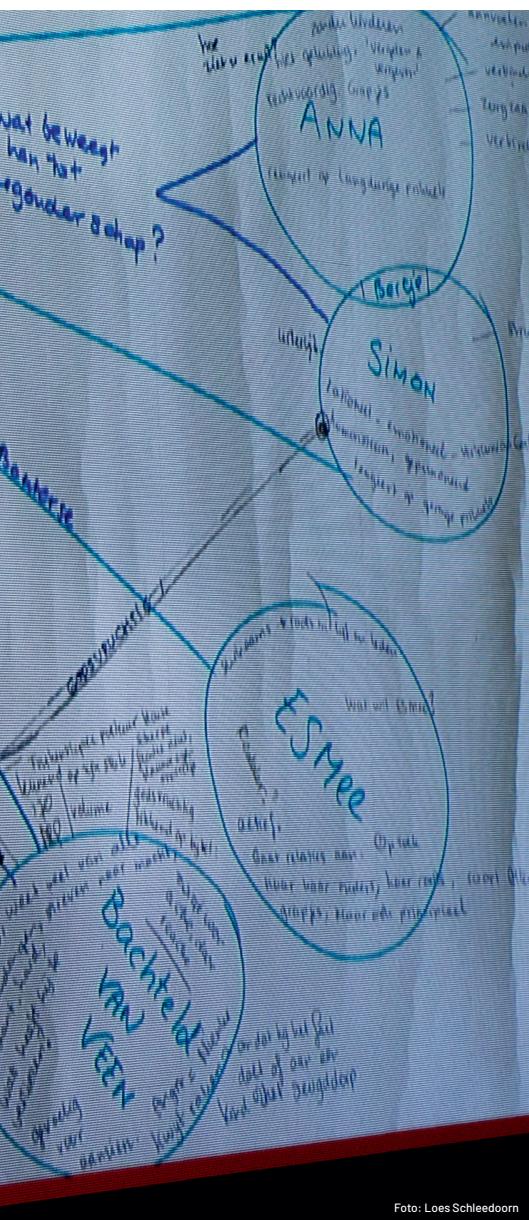

Foto: Loes Schleedoorn

dingen ervaart. Ook als het gaat om de draken die soms opkomen, wanneer je moe bent of het leven tegenzit. Onze neiging is om alles alleen op te lossen, zo zijn wij dat gewend. 'Heb je er thuis of in je omgeving al over gepraat?', vraagt iemand uit de groep dan. Dat helpt om uit zo'n patroon te stappen."

Verzetten

Dit jaar wordt Marlene 64 en neemt ze zich voor om door te gaan met schrijven, lezen en onderzoeken.

Nu vooral gefascineerd door het feit dat er in de jeugdzorg altijd veel kinderen van kleur waren en nog steeds zijn. "Ik ben ervan overtuigd dat het koloniale denken nog steeds doorwerkt in Nederland. De armste kinderen, vaak met een migratieachtergrond, worden uithuisgeplaatst. In de jaren 90 had De Glind nog een voorlichtingsfilmpje voor kinderen van verslaafden en 'allochtonen met aanpassingsproblemen'. Dan weet je hoe laat het is."

Tegen dit onrecht blijft ze zich verzetten. Al sinds 1979 protesteert ze tegen hoe het er in de jeugdzorg aan toegaat. "Toen stond ik al met mijn spandoek 'Niet over ons, maar met ons'. Volgens mij is het voor kinderen alleen maar moeilijker geworden om aan de dogma's en het diagnosticeren te ontsnappen. Onderwijs en zorg zijn ook steeds meer verweven geraakt."

Verschil maken

Wat zou het voor de samenleving betekenen als we veel radicaler zouden inzetten op de rechten van kinderen? "We praten al honderd jaar over kinderen. Als je hun rechten niet waarborgt, veroorzaak je zelf scheefgroei. Daarna probeer je die recht te breien met medicijnen, psychiatrische diagnoses en nog meer geld. Waar kan het kind van zeven met zijn vijf diagnoses zich nog aan optrekken? Waar het om gaat is de basis", zegt ze opgewonden, "Geef kinderen de kans om te spelen, onderwijs te

volgen, te eten en iemand te hebben die hen steunt. Het is de armoede die we moeten aanpakken. Ook moeten we anders naar kinderen kijken en met onderwijsinnovaties gericht op kansen, laten zien dat het wel kan." Marlene pleit voor een radicaal andere kijk op zorg en onderwijs: "School is geen vindplaats, maar een speelplaats!"

Wat wil ze tot slot meegeven aan jeugdprofessionals die ze vaak bij gastlessen of lezingen tegenkomt? "Blijf bij je originele *drive* en passie. Blijf niet tobben in je organisatie, maar zoek elkaar op. Richt onderling een groep op, net als ik deed. Ik ben ook maar ergens begonnen."

Het is de armoede die we moeten aanpakken

Na drie koppen koffie en tweeënhalf uur praten vraagt Marlene bescheiden: "Mag ik je twee exemplaren van *De Erfschat* meegeven?" De interviewer mag ze geven aan wie geïnteresseerd is in het leven van kinderen met jeugdhulp. Om zo met haar verhaal ergens in iemands leven weer een verschil van betekenis te kunnen maken of iemands kijk op jeugdzorg te veranderen.

De lees-, luister- en kijktips van Marlene van Steensel

- Boek van Rinke Verkerk *Het hele dorp wist het*.
- Podcast (AD) *De verloren zaak van José*.
- Radio-uitzending Argos (VPRO/HUMAN) *Achter de voordeur met de fraudevoorspellingen van de overheid*.